दशमः पाठः

बुद्धिः स्वार्थसाधिका

प्र.1 एकपदेन उत्तरत (एकपद में उत्तर लिखिए)–

(क) वने (ख) शशकः (ग) दुःखम् (घ) शशकाः (ङ) सायङ्काले (च) चन्द्रस्य (छ) सरोवरे

प्र.2 पूर्णवाक्येन उत्तरत (पूर्ण वाक्य में उत्तर लिखिए)–

(क) संसारे उत्तमजीवनाय बुद्धिपूर्वकः व्यवहारः आवश्यकः भवति।

(ख) सरोवरे ते गजाः स्वेच्छया जलं पीत्वा स्नात्वा, क्रीडित्वा च सूर्यास्तसमये निर्गच्छन्ति।

(ग) गजानां परिभ्रमणेन तेषु बिलेषु निवसन्तः बहवः शशकाः क्षतविक्षताः भवन्ति, केचन पुनः मृताः अपि भवन्ति ।

(घ) सः गजराजं कथयति – ''हे गजराज ! एषः सरोवरः चन्द्रस्य वासस्थानम् अस्ति । वयं शशकाः तस्य प्रजाः स्मः, अत एव सः शशाङ्कः इति नाम्ना प्रसिद्धः । यदा शशकाः जीवन्ति तदा एव चन्द्रः प्रसन्नः भवति।''

(ङ) गजयूथः पुनः कदापि तस्य सरोवरस्य समीपं न आगच्छति।

प्र.3 पाठस्य आधारेण पट्टिकातः क्रियापदानि चित्वा वाक्यानि पूरयन्तु (पाठ के आधार पर पट्टिका से क्रियापद चुनकर वाक्य पूर्ण कीजिए)–

(क) पिपासाकुलं (ख) उपायं (ग) शशकाः (घ) सत्यमेव (ङ) चन्द्रस्य (च) सुखेन

प्र.4 रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत (रेखांकितपदों से प्रश्न निर्माण कीजिए)–

(क) शशकाः स्वरक्षार्थं किम् अचिन्तयत्? (ख) वयम् के तस्य प्रजाः स्मः?

(ग) चन्द्रः कुत्र तिष्ठति? (घ) शशकराजः कुत्र गच्छति? (ङ) कः भयेन चन्द्रं नमति?

प्र.5 संस्कृते अनुवादं कुरुत (संस्कृत में अनुवाद लिखिए)–

(क) वयं बुद्धिबलेन विजयं प्राप्तुं शक्नुमः।

(ख) वने जलेन पूरितः तडागः अस्ति।

(ग) केचन अपि म्रियन्ते।

(घ) शशकाः तत्र सुखेन वसन्ति।

(ङ) अधुना वयं निज गृहं गच्छामः।

प्र.6 पर्यायवाची पदं लिखन्तु (पर्यायवाची पद लिखिए)–

(क) जलाशयः (ख) द्विजः (ग) वनराजः (घ) शशांकः (ङ) शशः (च) वदितम् (छ) काननः

(ज) दिवसम्

प्र.7 कः कं प्रति उक्तवान् (किसने किससे कहा)–

(क) शशकराजं प्रति (ख) शशकराजं प्रति (ग) गजराजं प्रति (घ) शशकं प्रति
(ङ) शशकराजं प्रति

प्र.8 उदाहरणानुसारं निम्नलिखितानां पदानां वचनं पुरुषं च लिखन्तु (उदाहरण के अनुसार निम्नलिखित पदों का वचन और पुरुष लिखिए)–

पदम्	पुरुषः	वचनम्
गच्छति	प्रथमः	एकवचनम्
चिन्तयति	प्रथमः	एकवचनम्
भवन्ति	प्रथमः	बहुवचनम्
कथयति	प्रथमः	एकवचनम्
अस्ति	प्रथमः	एकवचनम्
पठामः	उत्तमः	बहुवचनम्
गच्छामः	उत्तमः	बहुवचनम्

प्र.9 वाक्यानि शुद्धानि कृत्वा पुनः लिखत (वाक्य शुद्ध करके पुनः लिखिए)–

(क) शशकः बलवान् आसीत्। (ख) सिंहः बुद्धिमान् आसीत्।
(ग) शशकाः भीताः न सन्ति। (घ) गजाः पिपासाकुलाः भवन्ति।
(ङ) शशकानां सभा न भवति। (च) स्वरक्षार्थं शशकाः उपायं चिन्तयन्ति।
(छ) बुद्धिः स्वार्थसाधिका।

प्र.10 चित्रं दृष्ट्वा रिक्तस्थानानि पूरयत (चित्र देखकर रिक्तस्थानों की पूर्ति कीजिए)–

(क) पिपासाकुलं (ख) शशक–बिलानि (ग) भीताः (घ) सायंकाले (ङ) गजराजं
(च) चन्द्रस्य (छ) गजयूथेन

प्र.11 अधोलिखितं गद्यांशं पठत प्रश्नान् च उत्तरत (निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर लिखिए)–

(i) एकपदेन उत्तरत (एक पद में उत्तर लिखिए)–

(क) (2) सायंकाले (ख) (4) शशकाः (ग) (1) चन्द्रस्य (घ) (3) गजराजस्य

(ii) पूर्णवाक्येन उत्तरत (एक वाक्य में उत्तर लिखिए)–

(क) अन्ते शशकराजः वदति – ''अहमेव उपायं चिन्तयामि। अधुना वयं सर्वे स्वगृहं गच्छामः।''

(ख) यदा शशकाः जीवन्ति तदा एव चन्द्रः प्रसन्नः भवति।

(iii) भाषिक कार्यम् (भाषिक कार्य)–

प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत (दिए गए विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए)–

(क) (4) प्रथम (ख) (1) एकवचनं (ग) (3) षष्ठी (घ) (2) गजराजं